

หลักที่ 102

ศิลาจารึก ภูเขาไกรลาส สวนซ้าย ในพระบรมมหาราชวัง

ลักษณะศิลา เป็นหินชนวนสีเขียว ขนาดกว้าง 51 เซนติเมตร สูง 129 เซนติเมตร หนา 19 เซนติเมตร มีคำจารึก 2 ด้าน ด้านที่ 1 เป็นอักษรและภาษาไทย มี 40 บรรทัด ข้อความชำรุดมาก อ่านไม่ค่อยได้ ด้านที่ 2 เป็นอักษรขอมภาษาบาลี มี 17 บรรทัด ข้อความเกือบสมบูรณ์

จารึกหลักนี้พบที่วัดตระพังช้างเผือก จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า จารึกวัดตระพังช้างเผือก วัดตระพังช้างเผือก เป็นวัดอยู่ใน “อรัญญิก” ทางตะวันตกของเมืองสุโขทัยเก่า ตั้งอยู่ข้างบึงหรือสระซึ่งมีชื่อว่า ตระพังช้างเผือก

ปัจจุบันนี้จารึกหลักนี้อยู่ที่ภูเขาไกรลาส สวนซ้าย ในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร นายประสาร บุญประคอง อ่านและอธิบายคำ

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ให้คำปรึกษาและตรวจแก้
ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย

ปีที่จารึก คงจะจารึกประมาณปี พ.ศ. 1922 อันเป็นปีที่บ้านางคำ (เย็บ) สร้างพิหารวัดตระพังช้างเผือก ดังข้อความในจารึกว่า

“บ้านางคำกระทำพระพิหารในปีมะแม มหาศักราชได้ 1301 ปี (= พ.ศ. 1922) จุลศักราชได้ 741 ปี เดือน 11 แรม 2 ค่ำ หนขอมวันพุธ หนไทวันเบิกสัน”

จุดมุ่งหมาย เพื่อเล่าประวัติการสร้างวัดตระพังช้างเผือกของบ้านางคำเย็บ

ผู้จารึก ไม่ทราบชัดเจน เพราะจารึกชำรุดมาก อาจเป็นคำบอกของบ้านางคำเย็บก็ได้

ด้านที่ 1

เนื้อความ ตามที่ปรากฏในประชุมศิลาจารึกภาคที่ 4 นั้น คำจารึกตอนต้น ๆ ชำรุดเกือบหมด ปีศักราชก็ชำรุดจนไม่ทราบว่าปีใด แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ในเรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงว่า จารึกหลักนี้ตอนต้นกล่าวถึง ปีศักราช 1296 (= พ.ศ. 1917) ปีขาล และกล่าวถึง “ราชามหารम्म.....(ชำรุด)เสด็จสวรรคตไปแล้ว.....” ในตอนนี้จึงทำให้ทราบได้ว่า ในปีขาล พ.ศ. 1917 พระมหารम्मราชา (เข้าใจว่าเป็น พระเจ้าลิไท) เสด็จสวรรคตไปแล้ว

เนื้อความต่อมากล่าวถึง บ้านางคำเย็บ ว่า มีใจศรัทธาที่จะสร้างพระพิหาร ทั้งบ้านางคำเย็บ และลุงขุน ได้จัดคน 10 ครว้เรือนให้คอยดูแลปิดกวาดทำความสะอาดในวัด ให้คน 1 ครว้เรือนจัดอาหารถวายพระทุกเช้า บ้านางคำเย็บได้สร้างพระพิหารในปีมะแม พ.ศ. 1922 เดือน 11 แรม 2 ค่ำ วันพุธ ดังกล่าวแล้ว จากนั้นก็กล่าวถึงการเลี้ยงพระ การถวายผ้าไตรจีวร และเครื่องอัฐบริขาร การสดับพระธรรม “ทั้งทสชาติ” มีงานฉลองด้วย ดังข้อความในจารึกว่า “...พาทย์พินแตรสังข์พัลล (= พลุ)”

ตอนสุดท้าย ชำรุดมากเช่นกัน เข้าใจว่าเป็นคำขอพร ให้ได้ขึ้นสวรรค์และได้นิพพาน

ด้านที่ 2

เนื้อความ ไม่เกี่ยวข้องกับด้านที่ 1 เป็นคำนมัสการพระพุทธบาท กล่าวถึงรูปจักรและรูปมงคล 108 ประการ ที่ปรากฏในพื้นที่พระบาททั้งสองของพระพุทธเจ้าว่ารูปจักรแต่ละจักรมีซี่ฟันซี่พร้อมด้วยกง มีดุมมั่นคง และรูปมงคล 108 ประการนั้นได้แก่ นางฟ้า (สิริวิจุเณ บางท่านแปลว่า แว่นส่องหน้า บางท่านแปลว่า นางฟ้าส่องแว่น) รูปสวัสดิเกะ เวียนขวา ดอกไม้กรองบนศิระชะ ขอช้าง ปราสาท นกพริก ดอกพุดซ้อน ร่มขาว (เศวตฉัตร) มืดหรือพระขรรค์ไชยศรี ขี่ลูกตาลหรือลูกตาลทั้งขั้ว พัด (วิชนี) หางนกยูงมัดเป็นกำ ผ้าโพกศีรษะหรือมกุฏ บาตรหรือภาชนะ เชือกแก้ว ดอกบัวสาย ดอกบัวเขียว ดอกบัวแดง ดอกบัวหลวง ทะเล ภาชนะใส่น้ำเต็ม (ถาดเต็มด้วยน้ำ) หม้อใส่น้ำเต็ม ป่าหิมพานต์ ลูกโลก ดาว (หมู่ดาวนักษัตรฤกษ์) ภูเขาเมรุ (เขาพระสิเนรุ) ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ มหาทวีปทั้ง 4 มีทวีปน้อยสองพัน สังข์ทักษิณาวัฏ คือเวียนขวา พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมทั้งบริวาร ปลาทองทั้งคู่ จักร ธงชัย จระเข้ แม่น้ำ 7 สาย (ในอินเดีย) ภูเขาใหญ่ 7 ภูเขา (ในอินเดีย) และสระ 7 สระ (ในอินเดีย) ธงปฎาก ปลาฉลาม แก้ว พัดทองขนหางสัตว์ ราชสีห์ทอง และเสือ ม้าวลาหก และช้างตระกูลอุโบสถ ภูเขาไกรลาส หงส์ และนกจากพราศ พระยานาค ช้างเอราวัณ นกการเวก แมลงภูทอง... ไก่เถื่อน นกกระเรียน เรือทอง รูปมหาพรหม 4 หน้า กิณนร นางกิณนร นกชื่อนกกระทาดง โลกสวรรค์ 6 ชั้น และพรหมโลก 16 ชั้น